

НЕМАЊА РАДУЛОВИЋ

БАЗИЛЕОВ ПЕНТАМЕРОН И
ЈУЖНОСЛОВЕНСКА УСМЕНА ТРАДИЦИЈА

У рукописној заоставштини најславнијег српског сакупљача фолклора, Вука Стефановића Караџића (1787-1864), која се чува у Историјској збирци Архива Српске академије, налази се још необјављених приповедака. Међу њима је и једна која у компаративном кључу заслужује посебну пажњу. Њен садржај је следећи: краљу три пророка заредом проричу да ће му кћер бити три пута јавно ишибана. Краљ се ожалости, одбија да каже кћери разлог своје туге, али на крају попусти и саопшти јој пророчанство. Она, да би избегла срамоту, нареди да се начини ломача на коју се баца. Снага ватре је пренесе у друго краљевство, у гору Сеинску. Ту је налази тамошњи принц, који је поведе двору. Приликом припрема за принчеву свадбу и она учествује својим вештим радом. Међутим, док ради с једним дијамантом долети птица кроз прозор и однесе га. Краљ не поверује да је дијамант нестао на тај начин те нареди да је три пута ишибају на пијаци. Тако се испунило проречено.

Текст се чува у четири преписа; они се разликују по употреби правописа (стара и реформисана ћирилица), као и по језичким и стилским интервенцијама. Наиме, записе које је добијао од својих сарадника са терена Караџић је подвргавао свом осећању за „аутентични“ фолклорни текст. Чисто текстолошке напомене, од мање занимљивости за италијанског и страног читаоца, овог пута остављамо по страни. Реченица се чини гипкијом, избацују се трагови оновременог књижевног утицаја; у последњој од четири верзије принцезу уместо силине ватре у друго царство преноси ветар.

Вуку Караџићу је текст послао његов сарадник Вук Врчевић (1811-1882). Врчевић је живео у Црној Гори и за Караџића је са-

купљао песме и приповетке – велик број објављених приповедака у Караџићевој збирци потиче од Врчевића, који их је записивао од информатора по црногорском приморју.¹ На то подручје упућују и многобројни италијанизми у записима; у приповеци коју разматрамо, нпр., *камара*; *јаер*, подвучено сивим као непозната реч, која је и преписивачу била нејасна па је оставио лакуну, од лат. *aer*, итал. *aere* ‚ваздух‘; и каузативна употреба глагола *чинити* подсећа на употребу глагола *fare* у италијанском.

Врчевић је и сам хтео да се прослави као фолклориста те је и самостално објављивао збирке приповедака и песама које је сакупио. Уједно је имао и књижевних амбиција, те је у његовом обимном делу тешко разлучити усмено од писаног; у српској фолклористици се стога водила полемика о карактеру и аутентичности његових записа. Док су раније записи одбацивани као неаутентични, данас се – са проширеним схватањем фолклора и динамике односа усменог и писаног – чак и његове ауторске приповетке посматрају као прелазни облик између усменог и писаног, а он као човек две културе, усмене и писане.

Ранијим истраживачима овај рукопис није био непознат, али му није посвећивано превише пажње. У погледу Арне-Томсонове класификације запис је – колико ми је познато – усамљен међу јужнословенским варијантама. Највећи број наратива о судбини на овом подручју одговара типовима AaTh 930 (Богаташ и његов зет), 930A (предодређена невеста), 931 (Едип), 934 (предодређена смрт). Веома честа на српском, јужнословенском и уопште балканском подручју јесте тзв. ‚контаминација‘: 735, 460B и 737B* (најпознатија по приповеци *Усуд* из Караџићеве збирке); међутим, због њене учесталости можемо је посматрати као регионално одређену варијанту.

Утолико је интересантније што се наведени текст ипак да класификовати по Арне-Томсоновом индексу. У групи приповедака о судбини налази се и тип означен као 934E*: *„False Prophecy that princess at sixteen shall sit on an ass and ride around the public*

⁽¹⁾ О атрибуцији појединих необјављених, али и објављених записа из Караџићеве збирке постоје расправе у литератури; у овом случају је, међутим, неспорно да је запис потекао од Врчевића.

square. She is falsely accused of theft and this happens: punishment, riding backwards on an ass². Индекс наводи само једну познату варијанту, новогрчку приповетку која се чува у рукописној збирци фолклорног архива Атинске академије.² У том је смислу Врчевићева варијанта значајна и у европским оквирима. Ревизија АаTh Индекса коју је начинио Ханс-Јерг Утер (ATU) дајући на одређен начин предност заједничкој структури, различите раније раздвојене типове обједињује под истим бројем, па је и АаTh 934E* укључен у шире оквире АаTh 934. Утер, поред грчке, наводи још и италијанску и бугарску варијанту. Увидом у бугарски индекс,³ коришћен за Утерову ревизију, сазнајемо и сиже приповетке класификоване под овим бројем: „Новорођеном је предодређено да умре у тридесетој години у олуји. Отац га скрива у собу под земљом. Син управља молитву Господу и излази жив из скривалишта. У скривалиште удара гром; син остаје жив⁴. Као што видимо, у наведени АаTh тип ком одговара Врчевићев запис бугарска се приповетка (једном посведочена) не уклапа. Због избегнуте судбине би се пре могла сврстати под АаTh 934D¹ те је тако блиска легендарно стилизованим хрватским и словеначким варијантама о избегнутој смрти.

С друге стране, прихватање претпоставке о вези Врчевићевих записа са неком италијанском или медитеранском традицијом открива нове паралеле и овој приповеци. Већ је скретана пажња на могуће утицаје Базилеа, Бокача и Пођа на приповетке које је записивао.⁴ Таквим утицајима, присутним на терену Црне Горе, об-

⁽²⁾ Уп. и АаTh 934D*: „*Princess With Unlucky Future Helped by Eagle*. A princess whose unlucky future was foretold at her birth accepts a position as maid-servant; an eagle ravishes a crown which she is preparing for the prince; the king's daughter is thrown into prison; the eagle returns the crown; marriage with the king's son⁴. Наводи се пољска приповетка, тј. код Утера још литванска и грчка.

⁽³⁾ В.: Л. Даскалова-Перковска, Д. Добрева, Ђ. Коцева, Е. Мицева, *Български фолклорни приказки. Каталог*. Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, Софија 1994. Немачка верзија индекса бугарске грађе објављена је у FFC (књ. 113, 1995).

⁽⁴⁾ В.: Маја Бошковић-Stulli, *Dvije mediteranske zbirke pripovijedaka (sa Sicilije i iz Cavtata)*, у: Isti, *O usmenoj tradiciji i o životu*. Konzor, Zagreb 1999, стр. 72-73; Снежана Милинковић, *Примери транскодификације и интертекстуалности*

јаснила би се стара сумња у аутентичност оних текстова које је слао Караџићу.⁵ И управо у *Пентамерону* налазимо приповетку која би се донекле могла сматрати варијантом наведене. Код Базилеа (шеста приповетка четвртог дана)⁶ краљу који не може да има деце непознати глас нуди да бира: жели ли кћерку која ће нестати или сина који ће га живог одрати. Пошто је то избор између части и живота, савет и краљ већају и на крају се одреде за кћерку која ће својим нестанком обесчастити дом. По рођењу затварају је у дворца под стражом; међутим, први пут што крочи из дворца, да би срела свог будућег мужа, односи је јак ветар. Ветар је спушта пред кућу орке (огса) од које, након служења, добија чудесан дар. Касније среће у шуми краља ком се представља као младић и овај је води двору као пажа; када краљица жели да превари мужа са „пажем“ и буде одбијена, уместо оптужбе за крађу следи клевета на начин Потифарове жене. Али, принца Маркета на самом губилишту употреби чаробан прстен и истина о свим њеним доживљајима изађе на видело.

Разлике између два текста су велике; ипак, постоји довољан број истих мотива у истом распореду да их можемо посматрати као варијанте. Ако би се класификовала Базилеова приповетка по АаТн индексу, наведени број јој је вероватно најближи, а само удаљавање се може посматрати и као Базилеова ауторска интервенција. Како онда објаснити присуство варијаната на обе стране Јадрана а без заклањања иза опште познатих чињеница о интернационалности сижеа и типова? Сама реткост варијаната, заједно са географском блискошћу, позива на непосреднији филолошки одговор.

Могући одговор би био да је Врчевић преузео из Базилеа. У српској фолклористици одавно постоје сумње у Врчевићево са-

у *Врчевићевој збирци народних приповедака*, „Филолошки преглед”, 30 (2003) 2, стр. 123-135.

⁵ В.: Рамила Пешић, *Вук Врчевић*. Филолошки факултет, Београд 1967, стр. 84; Мирослав Пантић, *Поговор*, у: Вук С. Караџић, *Српске народне приповијетке*. (Сабрана дела, 3). Просвета, Београд 1988, стр. 445-447; Снежана Самарџија, *Од казивања до збирке народних прича. Прилог проучавању историје народне књижевности*. Књижевна задруга, Бања Лука 2006, стр. 141-142.

⁶ У другим италијанским збиркама (Питреа, Л. Гонценбах и у антологији Калвина) нисмо нашли паралелу овој приповеци.

купљачко поштење и његова „додавања“.⁷ Као и многи људи из приморја, он је био од ране младости упућен на италијанску културу (преводио је *Метастазија*), која је уосталом још од ренесансе доминантни књижевни модел у тој регији. Мада су старији проучаваоци сумњали у његово знање италијанског и у утицај не само италијанске него било какве културе на њега,⁸ новија италијанистичка истраживања истичу да је Врчевић од раног детињства учио овај језик и да његови преводи показују поштовање метрике.⁹ Ни напoлитански дијалекат добром зналцу не би представљао проблем. Сем тога, *Пентамерон* је „преношен“ и на тоскански, први пут 1754, али то издање није потпуно (први потпуни „превод“ појављује се тек 1925, из пера Крочеа), потом 1769, итд. Могуће је да је – ако прихватимо ту тезу – и у неком таквом издању приповетка могла доћи до њега. Поређење Базилеа и Врчевића показује да, како смо напоменули, и поред истоветног распореда мотива, има ипак више разлика него сличности у њиховој реализацији: код Базилеа се не јавља одређење судбине, него избор. Као срамота је схваћен већ сам нестанак принцезе. Јавно срамоћење (бичевање) у *Пентамерону* је трансформисано у погубљење, а потом се и избегава. Уводе се типично бајковни мотиви (који и иначе чине Базилеову књигу значајном, нарочито у односу на раније италијанске збирке у којима доминирају новеле): бездетност у иницијалној позицији, помагање старици, стицање чудесног дара – што доприноси наративној сложености Базилеове приповетке. Док се Врчевићев запис уклапа у „опис“ типа какав даје Арне-Томсон, Базилеова се варијанта ипак само делимично подудара са том структуром; срамота је у уводној позицији другачије стилизована а јак утицај бајке у другом делу при-

⁽⁷⁾ В.: Веселин Чајкановић, [приказ књиге:] В. Јовановић, *Српске народне приповетке. Антологија*, „Српски књижевни гласник”, 16 (1925), стр. 309-310. Додавања којима се Врчевић и не разликује од других сакупљача тог периода, па ни од Вука Караџића или браће Грим.

⁽⁸⁾ В.: Тихомир Р. Ђорђевић, *Вук Врчевић*. Народна књига, Цетиње 1951, стр. 33.

⁽⁹⁾ В.: Снежана Милинковић, *Преображају новеле. Новела од В. Врчевића до С. Матавуља и италијанска новелистичка традиција*. Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд 2008, стр. 93.

поветке не само што усложњава радњу увођењем других мотива, него и мења сам крај. Мотиви предсказивања срамоте, фантастичног преношења, служења у другом царству, оптужбе и извођења на место казне стоје као заједнички. Мотив судбине је у Врчевићевом тексту реализован без трагичности, сведен на срамоћење он поприма готово новелистички карактер. Али, и ова приповетка великим је делом реализована бајковним средствима (искључујемо сада ветар који је каснија измена). Мотив самоспаљивања није тако чест, али је спаљивање у бајкама обично везано за казну (као и у јужнословенској епској поезији), тј. етички слој, тако да и овде одговара избегавању срамоте. Принц који у лову проналази јунакињу, њено необјашњиво ћутање, лажна оптужба и страдање уобичајени су у типу бајке о прогоњеној девојци. Међутим, потпуно у складу са приповеткама и предањима о судбини јесте подударање краја приповедања са испуњењем прореченог (што укључује и финалну формулу: „и тако се испуни оно што су пророци њезину оцу рекли“). Нема чак ни извештаја о даљој принцезиној судбини, или могућој свадби. Уместо уобичајених суђеница или њихових мушких замена који на јужнословенском и балканском подручју долазе из веровања,¹⁰ наступају пророци који судбину само казују, али је не одређују; у оваквој замени (која се одваја од вере у персонификоване демоне судбине) наслућујемо могуће оријентално порекло представе, јер у источним приповеткама на почетку приповедања лошу судбину могу саопштити астролози,¹¹ који су ушли и у европске приповетке.

Троструко понављање пророштва одговара поступку бајке, али подсећа и на троструко одређење у наративима о судбини у којима на почетку говоре три суђенице, а говор треће је пресудан. Понављањем се учвршћује веродостојност предсказаног. Сама судбина нема ничег демонског, као код суђеница, а и натприродно које се касније активира је готово механичка натприрод-

⁽¹⁰⁾ О томе детаљније у познатој монографији Р. В. Бредниха: Rolf-Wilhelm Brednich, *Volkserzählung und Volksglaube von den Schicksalsfrauen*. (FFC, 193). Suomalainen Tiedeakatemia / Academia Scientiarum Fennica, Helsinki 1964.

⁽¹¹⁾ В.: Stephan Grudlinski, *Vergleichende Untersuchungen und Charakteristik der Sage vom Findelkind das später Kaiser wird*, „Zeitschrift für romanische Philologie“, 36 (1912), стр. 566.

ност бајки. Птица која узима драги камен без саопштења о судбинској предодређености чак и не делује натприродно, него више као новелистичка необичност. За бајку некарактеристично именоване места скреће пажњу на „Сејинску гору“ где ветар односи принцезу. Обликом овај назив донекле подсећа на називе гора из бајалица: „У гору га оправеше, / у Сијамску Гору“¹² (облик најсличнији овом из Врчевићевог записа, уп. и Галилејска, Лелејска, Калалејска, Талилејска, Ганска, Калесна). Име ове горе ће Вук Караџић унети у *Рјечник* без објашњења, наводећи само да је из приповетке.

Друга могућност објашњења односа два записа јесте улазак *Пентамерона* у усмену традицију. Р. Шенда је пре више од тридесет година приметио да ширење *Пентамерона* и његов утицај на усмено причање кроз разна популарна и скраћена издања још нису испитани. (Иначе, наводећи АаТн типове садржане у *Пентамерону*, Шенда не помиње овај о ком говоримо.)¹³ Такав утицај је у новије време испитивала хрватска фолклористкиња М. Бошковић-Стули. Анализирајући медитерански контекст усмене књижевности Далмације она примећује заједничке црте приповедака забележених у јужној Италији и приповедака из Цавтата. Као варијанту насталу из Базилеа наводи и приповетку *Сунчарева мајка* из Вукове збирке – а ту је приповетку Вуку Караџићу послао управо Врчевић. Мада нема сведочанстава о читању *Пентамерона* у Приморју, ауторка претпоставља да „су можда и скраћена или прерађена издања Базилеове књиге на књижевном талијанском језику могла стићи до неких читатеља у тим крајевима, те затим до усмених приповједача“,¹⁴ као и да су до приповедача већ могле стићи у усменом виду на народном језику, приликом поморских, трговачких и сличних контаката карактеристичних за Медитеран.

¹²) Јеремија М. Павловић, *Живот и обичаји народни у Крагујевачкој Јасеници у Шумадији*. (СЕЗ, XXII; Живот и обичаји народни, XII). СКА, Београд 1921, стр. 142.

¹³) В.: Rudolph Schenda, *Gianbatista Basile, y: Enzyklopädie des Märchens*, 1. De Gruyter, Berlin - New York 1977, стр. 1296-1308.

¹⁴) Маја Бошковић-Стули, *Dvije mediteranske zbirke pripovijedaka...*, нав., стр. 75.

Разлике варијаната би у том случају биле везане за улазак приповетке у усмену традицију, где се барокна грађа саображава правилима фолклорне наратије. Старо романтичарско схватање о апсолутној аутономији и о предности усмене традиције које је одавно релативизовано у фолклористици, што је показала и Шендина студија, овим би још једном било оспорено пред сведочанством о знатно сложенијем односу усменог и писаног. Управо неке тенденције и полемике у савременом проучавању усмене прозе показују да разматрање ових питања није „старомодно“, деветнаестовековно истраживање извора у духу Бенфаја и Коскена. Мада је, дакле, представа о нетакнутој усмености у фолклористици одавно оспорена, новија истраживања приповедака (названа и „нови генеалогски метод“) иду још даље, па сматрају да се претежан број приповедака перципираних као народних не преноси у усменој традицији, него је деривиран позно, из популарних издања, календара, алманаха.¹⁵ Радикалну верзију ове релативизације усмене традиције дала је Р. Ботигхејмер, која извором европских бајки сматра управо један италијански извор – Страпаролине *Угодне ноћи*. Овако радикалан став је изазвао сасвим оправдану критику проучавалаца усмене прозе какви су Д. Бен Амос, Ваз да Силва, Зајнс, Циолковски, тако да се претходних година на страницама фолклористичких часописа водила полемика управо око овог питања. Ово је само пример који показује неочекивану актуелност питања у области усмене прозе. Но, и без прихватања методолошких поставки нове генеалогске методе, старија истраживања Шенде или (управо за јужнословенско, балканско подручје значајна) Л. Креценбахера показују значај „народске/пучке“ књижевности, књига за народ и популарних издања као неопходног елемента у испитивању и преиспитивању усмене традиције.

Ипак, постоји и трећа могућност која можда делује и највероватније. Као што је одавно познато, Базиле се у креирању *Пента-*

(¹⁵) В.: Willem De Blecourt, *Metamorphosing Men and Transmogrified Texts: Some Thoughts on the Genealogy of Fairy Tales*, "Fabula", 52 (2011) 3-4, стр. 280-296; Ton Dekker, Jurjen van der Kooi, Theo Meder, *Dizionario delle fiabe e delle favole*. Bruno Mondadori, Milano 2009, стр. xiii-xvii.

мерона користио усменим причањем.¹⁶ Мада има и супротних мишљења, фолклориста лако препознаје традиционалне типове приповедака испод барокних наноса. Бошковић-Стули се такође позива и на ову могућност, и од горе наведеног запажања још значајнијом се чини њена претпоставка о *заједничкој медитеранској традицији*. И Базиле и сицилијански и далматински приповедачи рефлектују заједничко медитеранско поднебље. Оно се види, наравно, у истим реалијама, нпр., поморским, културним. Али, исто тако, и у утицају неких токова приповедања, попут оних који долазе са Истока (*Хиљаду и једна ноћ*, *Тути-наме*): ауторка препознаје трагове *Тути-наме* у јужноиталијанским и јужнословенско-приморским приповеткама. И Базиле и Врчевић би тако наишли на исти ток усмене приповедне традиције који је постојао у медитеранском подручју; у прилог овоме говори и постојање грчке варијанте. Базиле би га унео у своју збирку, Врчевић забележио из усменог приповедања неколико векова касније.

Чини ми се да овим поређењем не остајемо у оквирима старинског, историјско-географског истраживања или архивског истраживања. Отварају се општија питања попут типова, класификације, те компаративних односа, теоријско питање односа усменог и писаног, уласка усмене традиције у писано и могућег утицаја писаног на усмено, као и питање приповедних регија и ареала. Ово је само један пример, а сигурно је да друга грађа – великим делом још у архивима – може осветлити и друге регије и друге приповедне типове.

СКРАЋЕНИЦЕ

AaTh: Antti Aarne, Stith Thompson, *The Types of the Folktale*. Second revision. (FF Communications, 184). Academia Scientiarum Fennica, Helsinki, 1961.

ATU: Hans-Jörg Uther, *The Types of International Folktales. A classification and Bibliography. Based on the System of Antti Aarne and Stith*

⁽¹⁶⁾ У новијој литератури в.: Michele Rak, *Logica della fiaba. Fate, orchi, gioco, corte, fortuna, viaggio, capriccio, metamorfosi, corpo*. Bruno Mondadori, Milano 2005, стр. 18, 35-36.

Thompson. Part I: Animal Tales, Tales of Magic, Religious Tales, and Realistic Tales, with an Introduction. (FFC, 284). Suomalainen Tiedeakatemia / Academia Scientiarum Fennica, Helsinki 2004.

ЛИТЕРАТУРА

- Даскалова-Перковска, Л. - Д. Добрева - Ђ. Коцева - Е. Мицева, *Български фолклорни приказки. Каталог.* Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, Софија 1994.
- Ђорђевић, Тихомир Р., *Вук Врчевић.* Народна књига, Цетиње 1951.
- Милинковић, Снежана, *Примери транскодификације и интертекстуалности у Врчевићевој збирци народних приповедака.* – Филолошки преглед 30 (2003) 2: 123-135.
- Милинковић, Снежана, *Преображаји новеле. Новела од В. Врчевића до С. Матавуља и италијанска новелистичка традиција.* Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд 2008.
- Павловић, Јеремија М., *Живот и обичаји народни у Крагујевачкој Јасеници у Шумадији.* (СЕЗ, XXII; Живот и обичаји народни, XII). СКА, Београд 1921.
- Пантић, Мирослав, *Поговор*, у: Вук С. Карацић, *Српске народне приповијетке.* (Сабрана дела, 3). Просвета, Београд 1988, стр. 351-483.
- Пешић, Радмила, *Вук Врчевић.* Филолошки факултет, Београд 1967.
- Самарџија, Снежана, *Од казивања до збирке народних прича. Прилози проучавању историје народне књижевности.* Књижевна задруга, Бања Лука 2006.
- Чајкановић, Веселин, (приказ књиге) *В. Јовановић – Српске народне приповијетке. Антологија.* – Српски књижевни гласник 16 (1925): 309-310.
- Basile, Giambattista, *Il Pentamerone ossia La fiaba delle fiabe.* Tradotta... da Benedetto Croce. Laterza, Bari s. a.
- Ben-Amos, Dan, *Straparola: The Revolution That Was Not.* – The Journal of American Folklore 123, 490 (2010): 426-446.
- Bošković-Stulli, Maja, *Dvije mediteranske zbirke pripovijedaka (sa Sicilije i iz Cavtata),* u: Isti, *O usmenoj tradiciji i o životu.* Konzor, Zagreb 1999, str. 65-82.
- Bottigheimer, Ruth, *Fairy Godfather. Straparola, Venice and Fairy Tale Tradition.* University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA 2002.

- Bottigheimer Ruth, *Fairy Tales. A New History*. SUNP, Albany 2009.
- Bottigheimer Ruth, *Fairy Godfather, Fairy-Tale History, and Fairy-Tale Scholarship: A Response to Dan Ben-Amos, Jan M. Ziolkowski, and Francisco Vaz da Silva*. – *The Journal of American Folklore* 123, 490 (2010): 447-496.
- Brednich, Rolf-Wilhelm, *Volkserzählung und Volksglaube von den Schicksalsfrauen*. (FFC, 193). Suomalainen Tiedeakatemia / Academia Scientiarum Fennica, Helsinki 1964.
- Calvino, Italo, *Fiabe italiane*. Mondadori, Milano 2009.
- de Blécourt, Willem, *Metamorphosing Men and Transmogrified Texts: Some Thoughts on the Genealogy of Fairy Tales*. – *Fabula* 52 (2011) 3-4: 280-296.
- Dekker, Ton - Jurjen van der Kooi - Theo Meder, *Dizionario delle fiabe e delle favole*. Bruno Mondadori, Milano 2009.
- Gonzenbach, Laura, *The Robber with a Witch 's Head. More Stories from the Great Treasury of Sicilian Folk and Fairy Tales collected by Laura Gonzenbach, translated and edited by Jack Zipes*. Routledge, New York - London 2004.
- Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy-Tales (The)*, 1-3. Greenwood Press, Westport - London 2008.
- Grudlinski, Stephan, *Vergleichende Untersuchungen und Charakteristik der Sage vom Findelkind das später Kaiser wird*. – *Zeitschrift für romanische Philologie* 36 (1912): 546-576.
- Pitrè, Giuseppe, *Fiabe, novelle e racconti popolari siciliani*, 2. Palermo 1875.
- Pitrè, Giuseppe, *The collected Sicilian Folk and Fairy Tales of Giuseppe Pitrè, translated and edited by Jack Zipes and Joseph Russo*, 1-2. Routledge, New York - London 2009.
- Rak, Michele, *Logica della fiaba. Fate, orchi, gioco, corte, fortuna, viaggio, capriccio, metamorfosi, corpo*. Bruno Mondadori, Milano 2005.
- Schenda, Rudolph, *Gianbatista Basile, u: Enzyklopädie des Märchens*, 1. De Gruyter, Berlin - New York 1977, str. 1296-1308.
- Vaz da Silva, Francisco, *The Invention of Fairy Tales*. – *The Journal of American Folklore* 123, 490 (2010): 398-425.
- Ziolkowski, Jan, *Straparola and the Fairy Tale: Between Literary and Oral Tradition*. – *The Journal of American Folklore* 123, 490 (2010): 377-397.

Zipes, Jack, *Sensationalist Scholarship: A Putative "New" History of Fairy-Tales*. – *Cultural Analysis* 9 (2010): 129-145.

RIASSUNTO

Al centro di questo contributo è un racconto trovato nel lascito di Vuk S. Karadžić (1787-1864) e inviato a quest'ultimo da Vuk Vrčević (1811-1882). Particolare attenzione viene dedicata alla classificazione del testo in base all'indice internazionale e alla rarità di questa particolare narrazione (identificata nel tipo AaTh 934E* "*False Prophecy that princess at sixteen shall sit on an ass and ride around the public square. She is falsely accused of theft and this happens: punishment, riding backwards on an ass*" = ATU 934), la cui variante più antica è quella attestata nel *Pentamerone* di Giambattista Basile. La conclusione dell'autore è che la versione di Vrčević potrebbe trarre la propria origine dalla stessa tradizione orale, da cui discende quella del *Pentamerone*. D'altra parte, egli non può escludere che la versione serba possa dipendere da un ramo (non altrimenti attestato) della tradizione orale del *Pentamerone*, considerato che singoli racconti di quest'ultimo hanno avuto anche una tradizione orale.